

Общностните енергийни проекти – възможност за повече енергийна независимост на домакинствата и повече чиста енергия на достъпна за потребителите цена

От:

Екологични НПО в ТРГ за ОП “Региони в растеж” 2014-2020

КУПФЕС

Банкуоч

За Земята – Приятели на Земята България

До:

Министерски съвет на Република България

Комисия по енергетика към Народно събрание на Република България

Управляващите органи, свързани с разходването на средствата на ЕС

Нашите искания:

- Подсигуряване на възможности за различни общности - кооперативи, групи от хора, клъстери от МСП, етажни собственици и др. да изградят своите малки енергийни проекти във ВЕИ и да имат достъп за целта до публично финансиране през структурните фондове на ЕС.
- Опростяване на процедурите и намаляване на административните стъпки пред лицензирането и изграждането на малки и микро проекти във възобновяема енергия, както и опростено отчитане на такъв вид проекти
- Осигуряване на възможности за този вид проекти да бъдат финансирани по мерки и схеми в рамките на бъдещите ОП “Региони в растеж”, ОП “Иновации и конкурентноспособност”, ОП “Околна среда” и Програмата за развитие на селските райони. Свързаните финансови инструменти, обслужващи тези програми също да подкрепят общностите енергийни проекти при преференциални условия.
- Да бъде осигурена техническа помощ за общностите, които искат да изградят общностни енергийни проекти.

- Прилагане на подхода за Водено от общността местно развитие (ВОМР) и в градските зони, които концентрират по-голямата част от човешкия ресурс в страната и повече капацитет за управлението на проекти - необходима база за прилагането на подхода.
- Подпомагане на общностни енергийни проекти по линия на средствата на ЕС предназначени за България в периода 2014-2020

Защо страната се нуждае от общностни енергийни проекти?

България минава през сериозна социална турбуленция през последните месеци. Вълните протести, включително във връзка с повишените сметки за енергия, извеждат на повърхността не нови проблеми, а проблеми трупани с години и десетилетия. Цетрализирана енергетика, нелиберализиран енергиен пазар с малко играчи, без особена конкуренция. Страната е с най-ниски цени на енергията в ЕС, но и с най-ниски доходи на глава от населението. Без да има общоприети данни, различни организации и институции сочат нива на енергийната бедност на домакинствата в България, вариращи от 60% до 80% (енергийно бедни са домакинства, отделящи повече от 10% от дохода си за сметките за енергия), 23% от домакинствата в страната са неспособни да отопляват адекватно домовете си, при среден показател за ЕС 12%.

Възможността отделни общности – групи от граждани, клъстери от МСП, кооперативи, етажни собственици и др., да изграждат своите малки енергийни проекти, са важна основа на прехода към децентрализирана енергетика и реална алтернатива за постигане на енергийна независимост и енергийна сигурност при гарантирана социална справедливост, запазване на здравословна околна среда и подсигуряване на безопасно бъдеще по отношение на промените в климата.

Енергийната ефективност и възобновяемата енергия заслужават силна институционална и финансова подкрепа, предвид продължилата десетилетия и продължаваща и до днес публична финансова подкрепа за конвенционалната енергетика. В същото време приобщаващият растеж, към който се стреми Европа предполага безпрепятствен достъп на гражданите на ЕС до средствата на Съюза. Към момента повечето програми, които предоставят грантово финансиране за ВЕИ и ЕЕ, както и съпътстващите ги финансови инструменти, нерядко предполагат високи минимални прагове на проектите и тежко администриране, а в редица случаи и пълна невъзможност за достъп до средствата от страна на малки организации и сдружения и такива с кратка история.

Какво определяме като общностен енергиен източник?

Терминът “общностен възобновяем енергиен източник” най-общо означава притежавана от местни хора и разположена на място мощност, използваща възобновяем източник на енергия (за производство на електроенергия и/или енергия за топлина или охлаждане). Повечето дефиниции на термина са склонни да посочват като характеристика на такива проекти включване и участие на общостта, която ги изгражда отвъд инвестиционния процес и базовите отношения, които дяловото участие предполага. Това може да стигне доста по-далеч по отношение на осигуряването на ползи за общността, като част от приходите, които може да осигурява проекта се заделят за общността и могат да получат например за изграждане на общностен център (читалище), поддръжка на училище или читалище и др. “Общностният енергиен източник” предполага възможност за контрол от страна на отделните индивиди от общността изграждаща проекта, например по линия на участието в кооператив, сдружение на малки бизнес организации, етажни собствениости и др. Проекти инвестиращи в енергийна ефективност също могат да попаднат под една по-разширена дефиниция за “общностни енергийни проекти”.

Ползите от “общностните проекти във възобновяема енергия”.

Икономически ползи от “общностните проекти във възобновяема енергия”.

- Позволяват повече средства да останат в местната общност
- Създават работни места в местната общност
- Позволяват разширяване на професионалния капацитет, наличен в общността – от финансово управление до техническо знание по отношение на възобновяемите енергийни източници и тяхното опериране
- Намалена зависимост от изкопаеми и/или вносни горива
- Позволяват да се произвежда толкова енергия, колкото се консумира
- Създава директна връзка между производство и потребление на енергия
- Помага за развитие на култура на пестене на енергия
- За много от наличните технологии предполагаквалификация и умения, които се придобиват лесно, за да може да се поддържа и поправя енергийният източник.
- Произвеждат енергия в пиковите часове на потреблението ѝ (например през деня за соларнитепроекти, през зимата за биомасата, евтина вятърна енергия през нощта за зареждане на електромобили и т.н.)

Ползи за околната среда

- Намаляват емисиите от парникови газове и така подпомагат предотвратяването на промените в климата

- Помагат да се намали здравната цена, свързана със замърсяването
- Помагат за намаляване на загубите на енергия по мрежите – електропреносна или топлопреносна, тъй като по-голямата част от консумацията е на мястото на производство, за разлика от централизираната конвенционална енергетика, разполагаща централите далеч от потребителите.
- Повишават съзнанието на общността по отношение на използването на енергия и последиците от това потребление
- Може да доведат до повишена пестеливост на енергия и да повишат потреблението на чиста енергия
- Намаляват нуждата от добив на изкопаеми горива, когато се залага на възобновяем източник
- Не водят до предисвикателства по отношение на управлението на отпадъци, асоциирано с конвенционалната и ядрената енергетика
- Не изискват голямо количество водни ресурси за опериране на технологиите

Социални ползи:

- Дават възможност за участие на общността и развитие на капацитет и различни способности в общността
- Формират капацитет за развитие и управление на бъдещи проекти
- Дават поле за изява на хората по отношение на възобновяемата енергия
- Може да доведат до по-добро приемане на технологиите във възобновяема енергия
- Предполагат развитие на способности и обучения, тъй като повечето от дейностите по проекта се извършват в местната общност
- Създават дългосрочни, качествени работни места и осигуряват добра квалификация
- Може да бъдат символ на дадена общност и повод за гордост и самоидентифициране с даден проект

Потенциални “общностни енергийни проекти” могат да се развиват в слънчева енергия, микро-ВЕЦ, вятър, биомаса и геотермална енергия. В рамките на по-широката дефиниция, включваща енергийна ефективност можем да добавим и проекти за ЕЕ в сгради, използване на естествени широкодостъпни строителни материали, прилагане на евтини схеми с голям резултат за енергийни спестявания – енергиен мениджмънт, рекуперация и др.

В Европа има редица схеми за общностни енергийни проекти като:

- община Гюсинг в Австрия, която е напълно енергийно независима и изнася енергия за съседни общини
- Община Шонау в Германия, която през 90те години на 20 век откупува електроразпределителната мрежа и разчита изцяло на възобновяема енергия.

- В Обединеното кралство има фонд подпомага общностните енергийни проекти – принципът на действие на този фонд е обяснен в приложението към настоящата позиция.

Водено от общността местно развитие (Community Lead Local Development, CLLD)

Много важна предпоставка за развитие и подпомагане на подобни проекти в България в следващия програмен период е разширяване на подхода за Водено от общността местно развитие (Community Lead Local Development, CLLD) по подобие на подхода LEADER и в градските зони. В момента се говори само за пилотна такава схема, поради разочарованието от прилагането на подхода в селските райони. Но не бива да забравяме, че в градовете на България е съсредоточен най-много капацитет и човешки ресурси и там е по-добрата основа за прилагане на този подход.

Възможни финансови схеми в рамките на европейското финансиране за България

Опростени правила, лесен достъп до финансови инструменти и опростено администриране на спечелените грантове и съпътстващите финансови инструменти за кооперативи, етажни собственисти, сдружение от НПО и малки бизнеси - това е основата, от която имат нужда за развитието си общностните енергийни проекти.

Подпомагане на “общностни енергийни проекти” може да се предвиди в следните програми в периода 2014-2020:

- ОП “Региони в растеж” – за подпомагане на етажни собственисти (разширяване на настоящата схема), обществени сгради, които се използват от местните общности като учебни заведения и читалища. В настоящия програмен период се поставиха основите на някои от тези възможности, но е необходимо повече въвличане на гражданите от общностите, повече прозрачност при вземане на решенията относно изборът на мерки за спестяване на енергия и възобновяема енергия и достъп на самите граждани до финансирането, а не само за общините. В случаите, в които това не е целесъобразно, минимумът е участие на гражданите във вземането на решения при изпълнение на проектите – избор на изпълнители, технология, бюджетиране. Отваряне на програмата и към различни форми на кооперативи в градска среда (стопански кооперативи, например родителски кооперативи) и по-широка възможност за прилагане на подхода CLLD
- ОП “Иновации и конкурентноспособност” – целеви ресурс за клъстериране на МСП около малки енергийни проекти за собствено потребление и продажба на енергия по пазарни цени, подпомагане на кооперативи;
- ОП “Околна среда” – проекти в защитени зони от отделни или клъстериранни организации, паркове в сътрудничество с населени места (например парк + жителите на село/села); демонстрационни проекти;
- ПРСР – проекти в селски райони – за групи от домове, обществени сгради като учебни заведения и читалища, МСП и кооперативи, НПО (т.е. всички горепосочени при повишените изисквания за въвличане на гражданите в процеса, които изброихме в

препоръката към ОПРР)

Финансиране и съ-финансиране на общностни енергийни проекти

Има много неизследвани възможности за България за осигуряване на съфинансиране на участниците в такива проекти – крауд фъндинг, банкови заеми, кооперативни вноски. Силно препоръчително е нивата на гранта да са съобразени с нуждите от подпомагане на дадена технология. Както в повечето програми, ключово е да се осигури лесен достъп до евтино финансиране, дори за сметка на по-ниски грантови нива. т.е. при ниски или нулеви лихвени нива.

В повечето случай енергията, произведена от общностните енергийни проекти е за собствено ползване в рамките на общностите, а при наличие на излишъци, те се продават по пазарни цени. Опция за изплащането на инвестициите в такива проекти е и възможността за продажба на зелени сертификати, когато това сертифициране бъде въведено в България.

Общностни енергийни проекти и специалният фонд в Обединеното кралство, създаден за подпомагането им

Общностните енергийни проекти са възобновяеми енергийни източници притежавани от дадена общност. Възможността гражданите да развият и притежават инфраструктура и мощности от зелена енергия представлява фундаментално отдръпване от конвенционалните енергийни системи, характеризираща се с централизирано планиране, замърсяващи енергийни мощности и корпоративна собственост. Поради тези причини маждународната екологична мрежа Банкуоч (CEE Bankwatch Network) и природозащитната организация “Приятелите на Земята” (Friends of the Earth) в момента водят кампания за значително увеличаване на енергията, произвеждана от такива общностни енергийни проекти и схеми.

Някои основни характеристики на общностните енергийни проекти са:

- Участие на гражданите в управлението на проекта
- Материални придобивки за местното население
- Създаване на кооператив или по-общо, формиране на некорпоративна структура
- Съществена стъпка към прехода към икономика без ископаеми горива
- Приходите от проектите са в полза на местната общност и нейните членове като се разпределят директно или се реинвестират в подобни енергийни схеми в други общности.

Една от основните ползи от този общностен подход е директното участие на гражданите във вземането на решения, касаещи енергийното развитие. Така те могат да имат повече контрол върху начина, по който покриват енергийните си доставки и потребление, подsigурявайки, че техните нужди ще бъдат поставени над интересите на големите енергийни компании.

За да популяризираме идеята за предоставяне на обществена подкрепа за общностните енергийни проекти и за да има жизнеспособни схеми за изграждане на такива проекти, в момента провеждаме изследване върху Фонда за подпомагане на общностни енергийни проекти (Community Generation Fund) във Великобритания с идеята за прилагане на подобни схеми в Централна и Източна Европа. По-долу предоставяме резюмирано описание на фонда.

Какво представлява Фонда за подпомагане на общностни енергийни проекти в Обединеното кралство?

Фондът за подпомагане на общностни енергийни проекти е национален фонд, създаден, за да подпомага развитието на общностни енергийни проекти за мощности във възобновяема енергия и прилежащата инфраструктура във Великобритания. Фондът е създаден, за да предоставя помощ на общности, които желаят да развият производство на енергия от възобновяеми източници, като в същото време водят до гражданско участие в проектите и са източник на дългосрочни приходи.

За кого е предназначено това финансиране?

Ползвателите на средства (заеми) по фонда трябва да са регистрирани като юридически лица, а не да са отделни физически лица. Най-честите форми на регистрация на тези юридически лица са:

- Компания регистрирана в полза на общността (социален бизнес, бизнес, които следва предимно социални цели и при който пи принцип приходите се реинвестират за разширяване на дейността и/или за подпомагане на общността)
- Industrial & Provident Society (позната още като ‘сдружение в полза на общността’ или BenCom, което е кооперативна структура, създадена, за да носи доходи и други ползи на членовете си)
- Дружество с ограничена отговорност със заложена гаранционна вноска (регистрирана със социална мисия)
- Организация с идеална цел, която извършва стопанска дейност.

Размерът на проектните мощности започва от 25 kW(p) и нагоре, като повечето проектни мощности са в диапазона 50kW(p) - 1MW.

Бенефициентите трябва да са разположени в районите от топ 50% на най-изостаналите райони на Англия, Уелс, Шотландия или Северна Ирландия, според последните публикувани индекси на икономическото развитие във Великобритания

Как работи фондът?

Фондът за подпомагане на общностни енергийни проекти предлага два вида финансиране:

1. Финансиране за до 75% от предпроектните проучвания и планиране, чрез мостови заеми (bridge loans¹), които се изплащат само ако е постигнато съгласие за изграждане на проекта по време на фазата на планирането (“Заеми за развитие”);
2. Финансиране до 75% на разходите по изграждане на проекта, чрез дългосрочен заем с гъвкави условия на изплащане (“Заем за строителство”);

При заема за развитие разходите, които попадат под това финансиране, са:

- Проучвания на околната среда и опазване на околната среда при изграждане на проекта (например изследване върху рибите, рискът от наводнения, шумозамърсяването и др.)
- Технически проучвания (напр. метеометрични замервания, детайлни предпроектни проучвания и др.)
- Подробно проектно планиране и проектиране (напр. Подробни схеми и спецификации, доклади от консултанти и др.)

1 A bridge loan is a type of short-term loan, typically taken out for a period of 2 weeks to 3 years pending the arrangement of larger or longer-term financing. / Мостов заем е вид краткосрочен заем, обикновено за период от 2 седмици до 3 години, които осигурява предприятието до наличието на по-дългосрочно финансиране.

- Получаване на разрешителни и лицензи и прилежащите доклади (напр. Разрешение за строеж, достъп до електроразпределителната мрежа и др.)
- Планиране на кандидатстването за финансиране (напр. Осигуряване на съгласието на общността за развитието на проекта, основано на оценките на въздействие и др.)
- Правна помощ (напр. Споразумения в рамките на сдружението на собствениците etc.)

Заем за строителство – дългосрочен заем за оборудване, строително монтажни работи и пускане на проекта в действие (одобрение след фазата на изграждане). Предоставеният заем може да бъде единствен финансов източник или да бъде даден в допълнение на друг банков заем. В този случай фондът финансира разходи като:

- Капиталови разходи
- Строително мотажни работи, проектиране, пускане в експлоатация
- Договори с външни фирми/Разходи за управление на проекта
- Заплащане на суми, свързани с външни експерти по проекта

Как се управлява фондът?

FSE group² организира срещи с инвеститорите за всяко тримесечие, за да ги информира за настоящите проекти и за очакваната доходност от тях. Фондът се управлява от един фондов мениджър подпомаган от по-голям инвестиционен екип.

Как се финансира?

Най-общо FSE group работи в пратньорство с няколко организации, включително с ЕС по линия на Европейския фонд за регионално развитие. Фондът за подпомагане на общностни енергийни проекти във Великобритания е създаден с подкрепата на двама първоначални инвеститори – фондът Big Society Investment Fund и фондацията Esmee Fairbairn Foundation.

Оценка на проектите

Паричните потоци, които се генерират (напр по линия на преференциалните цени за изкупуване на електроенергия или по линия на инструмента за подпомагане на производството на топлинна енергия от възобновяеми източници - UK Renewable Heat Incentive, или на база на частни договори за покупко-продажба на произвежданата енергия и др.) трябва да са достатъчни, за да покриват оперативните разходи и вноските по изплащане на кредита, като при това остава горница, за да се осигури доходност с времето и за самата общност (за инвестиции в други проекти, целящи постигане на ползи за общността).

Условия за изплащане на заема

Заемът за развитие подлежи на изплащане само при определени условия, например ако проектът не получи съгласие за изграждане в рамките на общността (в рамките на определен срок) поради установяване на непреодолими препятствия или отказ/отхвърляне на структурирания проект, изплащането на този заем ще бъде отложено за неопределено време. Ако проектът бъде реализиран, заемът се изплаща (0% лихва, но се заплаща премия в размер на 25-100%, което обикновено не представлява повече от 5% от стойността на целия проект).

Заемът за стоителство може да бъде изплатен за период от 5-15 години, а годишната лихва е в размер на 7-10%, в зависимост от оценката на риска и нуждата от гъвкавост при изплащането, от която се нуждае проектът.

Обезпечение

Заемите за развитие са като цяло необезпечени като изключим по-високата цена за кредитополучателя. Заемите за строителство включват право заемотателя да довърши и оперира проекта, ако заемополучателя не може да покрива задълженията си. Този заем включва още и съгласие върху ключови етапи на проекта (планиране, собственост върху земята и др.) и ако е приложимо, се посочва получател на доходите от продажбата на възобновяемата енергия на преференциални цени. Точните изисквания за обезщетение се прецизират по време на правното договаряне, но най-често прерполагат издаване на разписка за дълг срещу инвестицията на общността, която развива проекта.

Генади Кондарев

Координатор кампании “Еврофондове и устойчиво развитие”

Представител на екологичните НПО в ТРГ за ОП “Региони в растеж” 2014-2020

София, България

www.communitypower.eu

www.bankwatch.org

www.zazemiata.org

